

Література:

1. Фабоцци Ф. Управление инвестициями / Фабоцци Ф.: Пер. с англ. – М.: ИНФРА-М, – 2000. – XXVIII, 932 с.
2. Кухар В. Б. Стратегія і методи управління інвестиційним портфелем [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://libfor.com/index.php?newsid=1023>.

Стоян В. І.

к.е.н., доцент кафедри фінансів

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЄДИНОГО КАЗНАЧЕЙСЬКОГО РАХУНКУ

Реалізація функції управління бюджетними потоками держави стала можливою через консолідацію фінансових ресурсів на єдиному казначейському рахунку. Запровадження єдиного казначейського рахунку, на який зараховуються державні доходи і з якого здійснюються видатки, дозволяє органам казначейства мати вичерпну інформацію про стан державних фінансів, а отже, володіти фінансовими важелями макроекономічного регулювання.

ЄКР консолідує кошти державного та місцевих бюджетів, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, кошти інших клієнтів, обслуговування яких здійснюється органами казначейства. Консолідація коштів бюджетів та фондів соціального страхування на єдиному рахунку казначейства підвищила оперативність управління фінансовими ресурсами держави.

Упродовж бюджетного періоду співвідношення між надходженнями до бюджетів та здійсненими виплатами може відрізнятись. Внаслідок часового розриву (лагу) між термінами зарахування коштів на ЄКР та виплатами з нього відбувається накопичення або зменшення його залишків. Обсяг залишків ЄКР складається з коштів загального та спеціального фондів державного та місцевих бюджетів, залишків коштів розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, а також коштів на рахунках інших клієнтів, відкритих в органах казначейства.

Основні вимоги до оперативного управління бюджетними коштами передбачають не просто визначення залишків коштів на єдиному казначейському рахунку, але й зіставлення виявлених тенденцій з прогнозами динаміки грошових ресурсів, відстеження причин значних відхилень від мінімально допустимого значення. Як показує практика, динаміка наявності бюджетних коштів на єдиному казначейському рахунку (ЄКР) упродовж бюджетного періоду піддається значним коливанням. Про це свідчить інформація про залишки коштів на ЄКР від 2003 до 2012 рр., наведена у табл. 1 та на рис. 1.

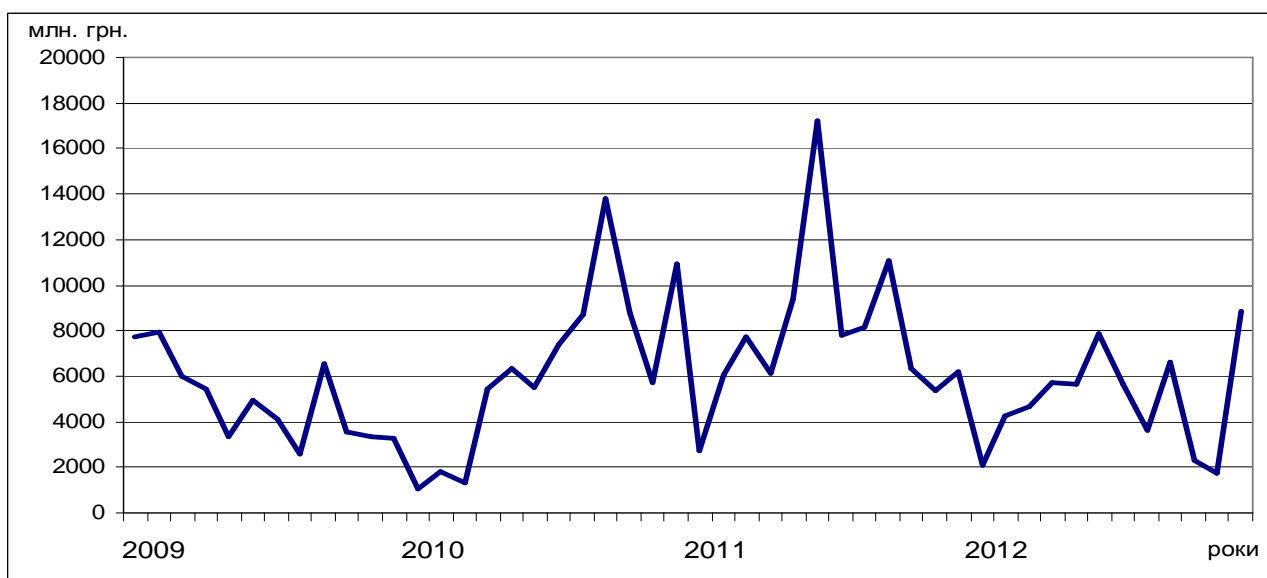
Як видно з наведених даних упродовж досліджуваного періоду має місце тенденція до накопичення грошових коштів на ЄКР в перші місяці року з подальшим їх вивільненням в економіку наприкінці року. Скорочення позитивного сальдо ЄКР на початку кожного року пов'язане з незначними податковими надходженнями, необхідністю узгодження кошторисних призначень розпорядників бюджетних коштів, а також низькою діловою активністю у зв'язку з зтяжними процедурами державних закупівель, що вимагають значних затрат часу: затвержені бюджетні асигнування розпорядникам коштів, залишаються на ЄКР упродовж певного періоду.

Таблиця 1

Вхідне сальдо ЄКР у 2003–2012 роках (станом на початок місяця) [1]

(млн. грн.)

Місяці	Роки									
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Січень	452	2205	4950	17015	9084	4378	7715	1055	2724	2062
Лютий	1811	4005	6750	19480	11220	10015	7946	1835	6036	4255
Березень	1637	5433	6957	19357	13834	14141	5988	1334	7755	4703
Квітень	903	5652	6866	16323	14865	15571	5453	5412	6158	5726
Травень	740	4749	5342	15053	14539	12361	3363	6312	9441	5640
Червень	1180	5573	7685	16415	16557	18085	4966	5478	17182	7878
Липень	594	9651	5549	13767	13680	14376	4134	7352	7797	5632
Серпень	341	13194	7797	13338	15508	14212	2583	8713	8180	3644
Вересень	752	15242	10270	16121	17121	19165	6576	13806	11053	6608
Жовтень	2508	12883	8267	15091	13217	15857	3544	8751	6307	2311
Листопад	3092	9603	7148	13840	13340	11430	3311	5749	5332	1762
Грудень	4475	8703	27350	15149	15229	16995	3291	10926	6217	8834

Рис. 1. Динаміка залишків коштів на єдиному казначейському рахунку

* Примітка. Складено за даними сайту Державної казначейської служби України.

Найбільший приріст залишків на єдиному казначейському рахунку спостерігається у літні місяці. Саме в цей період здійснюється оцінка відхилень основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку та надходжень бюджету від прогнозу, врахованого при затвердженні державного бюджету. За результатами оцінки відповідності показників, вносяться зміни до бюджетних розписів та кошторисних призначень, що відповідно впливає на оперативність розподілу і використання коштів. Найбільший відтік грошей з ЄКР уже кілька років поспіль характерний для останнього кварталу року, що пояснюється завершенням бюджетного періоду і бажанням розпорядників бюджетних коштів максимально освоїти затвердені їм асигнування.

Динаміка наявності бюджетних коштів на єдиному казначейському рахунку значною мірою визначається надходженнями від приватизації, і залежить від складених Фондом державного майна графіків роздержавлення. За рахунок коштів ЄКР надаються позики Пенсійному фонду для проведення пенсійних виплат, що є вагомим фактором впливу на формування його залишків. Через незбалансованість місцевих бюджетів виникає постійна необхідність надання їм протягом бюджетного періоду за рахунок ЄКР позик на покриття тимчасових касових розривів у великих обсягах.

Залишок коштів ЄКР змінюють також операції з погашення й обслуговування внутрішнього боргу та операції із закупівлі іноземної валюти за рахунок коштів загального фонду державного бюджету з метою погашення та обслуговування зовнішнього боргу держави. Значний вплив на обсяг залишків ЄКР спричиняє розміщення тимчасово вільних залишків коштів на депозитних рахунках в установах банків або придбання цінних паперів та їх повернення, зростання витрат на соціальні програми тощо [2].

Наявність значних залишків бюджетних коштів на єдиному казначейському рахунку підвищує платоспроможність Казначейства, з одного боку, та засвідчує про фактичне вилучення коштів з економіки, – з іншого [3, с. 16]. Накопичення надмірних залишків, за інших рівних умов, призводить до відповідного зменшення ліквідності на грошовому ринку, що негативно впливає на функціонування банківської системи.

Тому фахівцями на основі постійної статистики й аналізу прогнозу майбутніх видатків здійснюється розрахунок частки грошових активів, яка має бути в розпорядженні Казначейства, з урахуванням оборотного залишку бюджетних коштів. Так, відповідно до ст. 14 Бюджетного кодексу оборотний залишок бюджетних коштів встановлюється у розмірі не більше двох відсотків планових видатків загального фонду бюджету і затверджується в законі про державний бюджет (рішенні про місцевий бюджет). Перевищення залишку коштів загального фонду бюджету над оборотним залишком бюджетних коштів на кінець бюджетного періоду становить вільний залишок бюджетних коштів, який використовується на здійснення витрат бюджету.

Згідно з європейськими стандартами, сума залишків коштів на рахунку казначейства повинна підтримуватися на найбільш ефективному мінімальному рівні, достатньому для підтримання платоспроможності Казначейства щодо забезпечення безперервного фінансування бюджетної сфери, обслуговування зовнішнього та внутрішнього державного боргу, своєчасної оплати рахунків суб'єктам господарювання, які виконали роботи, поставили товари чи надали послуги розпорядникам та одержувачам бюджетних коштів, стимулюючи таким чином споживання й створення доданої вартості.

Практика успішного управління грошовими активами ЄКР в зарубіжних країнах показує, що необхідним є досягнення ситуації, коли моменти надходження і витрачання коштів є максимально наближеними в часі. У деяких країнах залишок коштів на ЄКР на початку і наприкінці робочого дня є близьким до нуля, хоча упродовж дня здійснюються платежі та операції з розміщення коштів на значні суми.

В умовах складного фінансового стану економіки, зниження надходжень до бюджетів й обмеженості бюджетних коштів держава вимушена шукати нові альтернативні методи мобілізації й перерозподілу фінансових ресурсів. Вагомим джерелом державних доходів є тимчасово вільні кошти державного та місцевих бюджетів і цільових фондів, закумульовані на єдиному казначейському рахунку (ЄКР). Зважаючи на короткостроковий характер коливань залишків коштів на єдиному казначейському рахунку вони мають стати дієвим інструментом оперативного втручання в економіку держави.

Відповідно до статті 16 Бюджетного кодексу Міністр фінансів за погодженням з Національним банком України (керівник місцевого фінансового органу за рішенням Верховної Ради АРК, відповідної місцевої ради) має право в межах поточного бюджетного періоду здійснювати на конкурсних засадах або шляхом проведення аукціонів розміщення тимчасово вільних коштів єдиного казначейського рахунку та коштів валютних рахунків державного бюджету (тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів) на депозитах або шляхом придбання державних цінних паперів (цінних паперів, емітованих АР Крим, відповідною міською радою) з подальшим поверненням таких коштів до кінця поточного бюджетного періоду.

З метою поліпшення ефективності управління фінансовими ресурсами Державна казначейська служба проводить регулювання субрахунків єдиного казначейського рахунку головних управлінь шляхом встановлення лімітів, тобто визначає мінімальний залишок коштів на технічному рахунку. Ліміт субрахунків єдиного казначейського рахунку головним управлінням казначейства встановлюється Казначейством у лімітній довідці з урахуванням їх платіжного календаря. Головні управління казначейства щоденно після завершення операційного дня перераховують залишки коштів, які обліковуються ними за балансовим рахунком №1711 «Субрахунки єдиного

казначейського рахунку» та перевищують встановлений ліміт, на рахунки, визначені Казначейством.

У щоденному режимі Управління фінансових ресурсів здійснює моніторинг фінансового стану головних управлінь казначейства та вносить пропозиції керівництву Казначейства щодо сум та джерел підкріплення субрахунків єдиного казначейського рахунку.

Головні управління казначейства для своєчасного підкріплення субрахунку єдиного казначейського рахунку щоденно надають електронною поштою Управлінню фінансових ресурсів за встановленою формою касовий план, складений на 25 робочих днів наперед. Касовий план складається на підставі даних про зобов'язання, прийняті розпорядниками бюджетних коштів, та термінів виплат за окремими напрямками видатків, які погоджуються з розпорядниками бюджетних коштів, або визначені нормативними актами.

На підставі інформації про залишки коштів на рахунках, відкритих у відповідних органах казначейства, та касового плану головних управлінь Казначейством приймається рішення про підкріплення коштами. Порядок підкріплення коштами реєстрів під відкриті бюджетні асигнування встановлюється в кожному конкретному випадку окремим нормативним документом, а сам механізм підкріплення залежить від моделі функціонування єдиного казначейського рахунку.

У разі виникнення ризиків втрати платіжної спроможності протягом дня головні управління казначейства надсилають заявку про підкріплення субрахунків єдиного казначейського рахунку Управлінню фінансових ресурсів Казначейства за встановленою ним формою. Загальна сума заявки не може перевищувати суми зобов'язань Казначейства перед відповідним головним управлінням.

Узагальнюючи вищесказане, хочемо зазначити, що залишки коштів на єдиному казначейському рахунку піддаються коливанням упродовж незначних періодів часу і спричиняють, таким чином, короткостроковий вплив на стан фінансової системи. Така особливість функціонування єдиного казначейського рахунку робить його особливо привабливим інструментом для оперативного втручання в економіку держави. З огляду на це, зусилля фахівців і надалі мають бути зосереджені на постійному моніторингу, детальному аналізі та оперативному управлінні залишками коштів на єдиному казначейському рахунку.

Література:

1. Вхідне сальдо ЄКР у 2008–2012 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>.
2. Дейкало Л. Є., Чубак А. Ю. Фактори впливу на стан залишків єдиного казначейського рахунку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vddfa/2011_1/Deikalo.pdf.

Ткачук Н. М.

к.е.н. доцент кафедри фінансів

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ ВЕЛИЧИНИ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ БАНКУ

Діяльність банків безпосередньо і об'єктивно пов'язана з концентрацією ризиків, тому дуже важливим завданням стає отримання достовірної оцінки величини власного капіталу, в чому зацікавлені як самі банки, так і кредитори, інвестори, акціонери, біржі, рейтингові агентства й державні органи. Отримання неадекватної оцінки величини власного капіталу банку може призвести до негативних наслідків. З одного боку, завищений розмір власного капіталу банку спричиняє викривлення інформації щодо розміру та достатності капіталу банку як для наглядових органів, так і для вкладників, акціонерів, інвесторів. З іншого боку, якщо власний капітал банку визначено із заниженням його розміру, то, відповідно, це призводить до звуження активних операцій банку та зменшення його прибутків. Відтак цілком очевидно, що питання оцінювання величини власного капіталу банку є особливо актуальним для вітчизняних банків за потреби ефективного управління та планування їхньої діяльності в ринкових умовах.

У світовій банківській практиці існує декілька методів визначення величини власного банківського капіталу. Основоположним слід вважати підхід, за яким власний капітал банку визначається на основі балансового методу, коли активи й зобов'язання банку оцінюються згідно з даними балансу за тією вартістю, яку вони мали на момент придбання або випуску. За основу цього підходу взято відому бухгалтерську модель (accounting model), яка базується на даних фінансової звітності банківської установи на відповідну дату:

$$BV_k = BV_a - BV_l, \quad (1)$$

BV_k – балансова вартість власного капіталу;

BV_a – балансова вартість активів банку,

BV_l – балансова вартість зобов'язань банку.

Очевидно, що метод балансового оцінювання вартості капіталу банку дуже простий, оскільки він не потребує додаткових фінансових витрат та спеціальних знань, що можна вважати позитивним аспектом у його застосуванні, враховуючи всеохопний, узагальнюючий характер ведення